

Nummer 25 - Mei 2008

Agenda

September 2008

Uitgave brochure keuzekalender 0809 en up-date website www.keuzekalender.nl

29/30 oktober 2008

Provinciale Beroepenvoorlichting
Locatie: NHL Tesselschadestraat

21 november 2008

NLT-scholingsdag

December 2008

Tevredenheidsonderzoek aansluiting vo-hbo en mbo-hbo onder propedeusestudenten

22 januari 2009

Decanendag bij Van Hall Larenstein

26 maart 2009

Proefstudereren

14 mei 2009

Jaarlijkse vaststelling van beleidsplannen
Aansluitingsnetwerk door rectoren en cvb's

Netwerk Fryslân landelijk actief!

Het Platform Bèta Techniek (PBT) zet landelijk in op versterking van netwerken havo – bèta hbo met stimuleringssubsidies. Ons netwerk heeft als landelijk voorbeeld gediend bij de opzet en versterking van 10 regionale netwerken van Zeeland tot Groningen. Samen met PBT hebben we op 18 februari in Utrecht een werkconferentie georganiseerd over actieplannen die netwerken elders moeten verstevigen. Deze samenwerking met PBT is succesvol afgesloten.

Zeven scholen van ons netwerk zijn actief betrokken bij het ontwikkelen of testen van havo modules voor het nieuwe profielkeuzevak Natuur, Leven en Technologie (NLT). De landelijke regie van de opzet van het vak NLT is in handen van het Landelijk Ontwikkelpunt NLT (LOP NLT).

Het LOP NLT stimuleert regionale steunpunten voor docenten NLT en ook voor docenten van het nieuwe profielkeuzevak Wiskunde D. Over de invulling van Wiskunde D onderhoudt het netwerk contact met de commissie Toekomst Wiskunde Onderwijs (cTWO). De door ons ontwikkelde module Statistiek en Technologie is in beeld om landelijk als alternatief lesmateriaal te dienen bij Wiskunde D in plaats van lesmateriaal van uitgevers (zie ook pagina 4).

Op de aansluitingsconferentie van 21 februari in Zwolle heeft het netwerk meegewerkt aan drie workshops. Sjouk Stelwagen van Simon Vestdijk heeft met de titel 'Het ei van Columbus?' een best practice gepresenteerd van hoe je als school kunt scoren met een goede aansluiting (zie pagina 7). Jan Heijenga, teamleider van Life Sciences & Technology heeft datzelfde gedaan voor opleidingen. Jelle Nauta heeft samen met Stenden (Hogeschool Drenthe) een workshop gedaan over hoe onze Aansluitingsmeter vo-ho kan functioneren als instrument voor de kwaliteitszorg in vo en hbo. Met dit uiterst eenvoudige instrument kunnen scholen en opleidingen gemakkelijk scoren bij de onderwijsinspectie of accreditatie (zie pag. 6).

Over ons netwerk zijn artikelen verschenen in de Universumkrant en de Sprintkrant van PBT.

Jelle Nauta

Greetje Feitsma verlaat het Aansluitingsnetwerk

Als gevolg van gezondheidsproblemen heeft Greetje Feitsma helaas moeten besluiten met ingang van zomer 2008 haar functie als coördinator van het Aansluitingsnetwerk op te geven. Greetje is vanaf het eerste begin in 1991 betrokken geweest bij de samenwerking tussen vo en hbo.

In 2003 is besloten de samenwerking permanent te maken en is het toenmalige platform vo-hbo omgedoopt tot Aansluitingsnetwerk vo-ho Fryslân. Greetje heeft een groot aandeel gehad in tal van activiteiten die door de jaren heen zijn georganiseerd. Vermeldenswaard zijn de succesvolle didactische symposia over aansluiting tussen vo en hbo, waar Greetje veel energie in heeft gestoken.

Het concept van het Aansluitingsnetwerk heeft inmiddels landelijke bekendheid verworven. Het netwerk is Greetje veel dank verschuldigd voor het vele pionierswerk, dat zij in al die jaren heeft verricht.

Nieuwe coördinator VO

Sjoerd Faber wordt vanaf augustus de nieuwe vo-coördinator vo-ho. Sjoerd is momenteel teamleider havo 4/5 bij Magister Alvinus in Sneek en gaat na de vakantie als docent Geschiedenis aan de slag bij Simon Vestdijk in Harlingen. Vanuit deze school wordt hij voor 0,25 fte gedetacheerd bij het Aansluitingsnetwerk.

We wensen hem veel uitdagingen en succes bij deze nieuwe functies.

Nieuwe medewerker

Sinds februari is Karin Boerrigter werkzaam bij het Aansluitingsnetwerk. Zij houdt zich o.a. bezig met de organisatie/coördinatie van DIG-IT, proefstuderen, de Nieuwsbrief, onderhoud van de website en ondersteuning LOB-werkgroepen.

DIG-IT 23 mei 2008

Het doel van DIG-IT is tweeledig: in de eerste plaats worden leerlingen havo 4 in contact gebracht met het werkveld van hun keuze. Met het tweede doel, docenten vo in contact brengen met collega's in het hbo, wordt de wederzijdse (uitwisseling van) kennis tussen vo en hbo gestimuleerd.

Ondanks dat de organisatie dit jaar laat van start ging, melden zich toch nog 7 scholen aan voor deelname. In totaal konden 344 leerlingen kiezen uit zeer afwisselende programma's verdeeld over 17 modules. De dag is succesvol verlopen, mede dankzij de inzet van vo- en ho-scholen. In de volgende nieuwsbrief meer informatie over de evaluatie van DIG-IT en zodra de datum voor volgend jaar bekend is, zal deze gemeld worden.

NLT/Wiskunde D manifestatie

Het samenwerkingsverband met de RUG, regionaal steunpunt Noord voor NLT/Wiskunde D, heeft op 14 en 16 mei twee doentmiddagen georganiseerd over ervaringen met de nieuwe profielkeuzevakken NLT en Wiskunde D. Zo'n 60 docenten vo en ho uit Noord Nederland zijn bijeen geweest om ervaringen uit te wisselen.

Oriëntatiebijeenkomsten Technasium scholengroep

Op 10 maart heeft in Drachten een oriëntatiebijeenkomst plaatsgevonden over de mogelijke vorming van een Technasium scholengroep. De provincie Friesland heeft Technomatch gevraagd te onderzoeken of een scholengroep van 5-6 scholen belangstelling heeft. 9 juni was een vervolgbijeenkomst.

Splitsing LOB-werkgroepen

De LOB werkgroep staat al zo'n 10 jaar voor het gezamenlijk organiseren van leerlingactiviteiten door hogescholen, het uitbrengen van brochures en de website www.keuzekalender.nl.

In de werkgroep heeft een vertegenwoordiging van decanenkring Friesland een belangrijke functie bij de uitwerking en evaluatie van activiteiten zoals Proefstuderen en DIG-IT.

Vanuit de werkgroep is de behoefte ontstaan om ook aandacht te besteden aan onderwerpen met een meer beleidsmatig karakter. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van een doorstroom portfolio of de aansluitproblematiek met rekenen en taal. Actueel is het rapport van de Raad voor Werk en Inkomens (RWI) met voorstellen voor een betere studie en beroepskeuzebegeleiding (maart 2008).

Vorig jaar is besloten te komen tot een splitsing van de werkgroep in LOB-communicatie en LOB-onderwijs. De werkgroep LOB communicatie zet in feite de reguliere LOB activiteiten voort.

Doel van deze werkgroep: inhoudelijk afstemmen en organiseren activiteiten voor leerlingen in kader van loopbaan oriëntatie en begeleiding.

De nieuwe werkgroep LOB-onderwijs gaat nieuwe onderwerpen oppakken, zoals doorstroom portfolio en steunpunten NLT of Rekenen en Taal. Uitvoering van beleid rond instrumenten en activiteiten ter bevordering doorlopende leerlijnen vo-ho en borgen van de doorstroomkwaliteit vo-ho zijn de doelen van deze nieuwe werkgroep. In de werkgroep LOB onderwijs zijn uiteraard zowel vo als hbo instellingen vertegenwoordigd.

De werkgroep LOB onderwijs is op 4 april gestart met de eerste bijeenkomst. Beide werkgroepen komen ongeveer 4 - 5 maal per jaar bijeen.

Op de website www.vo-ho.nl vindt u de samenstelling van de werkgroepen.

Jelle Nauta

Testversies Havo NLT-modules opgeleverd

Twee docent ontwikkelgroepen hebben afgelopen najaar hard gewerkt aan het ontwikkelen van een havo NLT-module. Opdrachtgever is het Landelijk Ontwikkelpunt NLT (LOP NLT) dat financieel en organisatorisch ondersteuning heeft geboden. Jan Heijenga, docent bij Life Sciences & Technology heeft de trajecten als coach ondersteund.

Mart Mojet en Dirk Lemstra van Magister Alvinus hebben samen met Henk Schapelhouman van Simon Vestdijk de module Statistiek en Technologie ontwikkeld. Het resultaat wordt momenteel getest bij Piter Jelles Aldlân (Theo Nijboer) en Dockinga (Aafke Wiersma), weer met ondersteuning van LOP NLT. Centraal in de module staat de 'verschilvraag': wanneer is een gemeten verschil significant? Deze module kan ook ingezet worden voor het vak Wiskunde D.

Met de commissie Toegepast Wiskunde Onderwijs (cTWO) wordt onderhandeld of meer ontwikkeltrajecten van Wiskunde D modules mogelijk zijn, waaronder een tweede module Statistiek en Technologie over de 'samenhangvraag' (over correlatie en regressie).

Jan Pijnenborg van Magister Alvinus, Emma Strijbos en Loek Muhlschlegel, beiden docent bij Liudger, hebben de module 'Epidemiën in de Landbouw' testklaar opgeleverd. De module begint met micro-organismen, als veroorzakers van veel dierziektes, en handelt over de verspreiding van uiteenlopende dierziektes, niet alleen van dier op dier maar ook van dier op mens (zoönose).

PBT stimuleert Havo-beta HBO-netwerken

Platform Bèta Techniek heeft het Aansluitingsnetwerk Fryslân gevraagd mee te werken aan een werkconferentie op 18 februari in Utrecht. Centraal daarin stond het opzetten en versterken van havo - bèta hbo netwerken. Ons netwerk heeft met succes als model gediend voor het verstevigen en/of opzetten van regionale netwerken elders in het land.

In totaal zijn vanuit een tiental regio's actieplannen ingediend. Duurzaamheid van het netwerk en meetbare resultaten van activiteiten waren de belangrijkste criteria. Met stimuleringsbijdragen worden hogescholen aangemoedigd structurele samenwerking met vo-scholen aan te gaan. Inmiddels zijn de stimuleringsbijdragen toegekend (€ 40.000/plan) en zullen op 11 november 2008 alle indieners de resultaten van de actieplannen op een landelijke bijeenkomst presenteren.

Actieplan Havo-bèta HBO in Friesland

In het kader van stimulering netwerken havo-bèta hbo heeft ook ons netwerk een actieplan ingediend bij PBT.

De geringe (landelijke) belangstelling voor natuurprofielen bij havisten hebben we twee jaar geleden al opgepakt en heeft geresulteerd in een aantal activiteiten, die op de beleidsagenda van het Aansluitingsnetwerk zijn gekomen:

- Opzet steunpunt Natuur, Leven en Technologie/Wiskunde D; samenwerking met de RUG in steunpunt Noord
- Organisatie van docentbijeenkomsten exacte vakken
- Start project voorbeeldgestuurd onderwijs in opdracht van PBT

Het Aansluitingsnetwerk organiseert voor leerlingen van alle profielen een aantal activiteiten zoals Wegwijsdagen (gezamenlijke opzet in voorbereiding), DIG-IT aansluitmodules havo 4 en Proefstuderen. De activiteiten met een bèta invulling zullen worden verbreed en aangescherpt om daarmee de keuze voor natuurprofielen en bèta opleidingen te stimuleren.

Een andere kansrijke mogelijkheid is het betrekken van studenten bij onderwijsactiviteiten van en voor leerlingen. Onderzocht gaat worden op welke wijze het hbo kan bijdragen aan ondersteuning voor NLT.

De kansen en mogelijkheden in het bèta werkveld zijn veelal bij ouders en docenten onvoldoende bekend. Daarvoor wordt een programma ontwikkeld dat ouders, docenten en ook leerlingen een breed beeld schetst van wat het bèta werkveld vraagt en kan bieden.

Dit resulteert in de volgende acties:

1. Upgraden exacte workshops Wegwijsdagen voor havo 3 en vwo 3
2. Meer en betere bèta aansluitmodules aanbieden voor havo 4 in kader van DIG-IT programma
3. Inzet studenten bij begeleiding profielwerkstukken en andere praktische opdrachten (havo 1 op 1)
4. Steunpunt Natuur, Leven en Technologie: moduleactiviteiten aanbieden voor leerlingen bij hogescholen; inzet studenten bij modules op scholen
5. Organisatie profielkeuze avonden over bèta opleidingen en werkvelden voor ouders en leerlingen
6. Projecten in de onderbouw havo door studenten van de lerarenopleiding exacte vakken
- 7.

NHL en Hogeschool Van Hall Larenstein bieden samen een breed aanbod van exacte opleidingen, die de activiteiten van dit project zullen ondersteunen.

Jelle Nauta

Wetsus

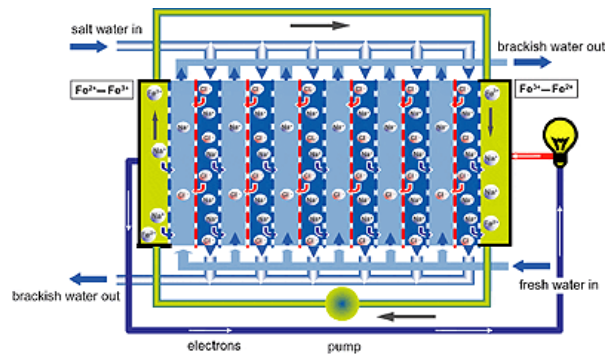
Wetsus, centre of excellence for sustainable water technology, is een faciliterend intermediair voor kennisontwikkeling op het gebied van duurzame waterbehandelings-technologie. Wetsus creëert een omgeving en strategische samenwerking om rendabele en duurzame waterbehandelings-technologie te ontwikkelen. Wetsus opereert daarbij als Technologisch Topinstituut Waternet, waarin bedrijven en kennisinstellingen op een multidisciplinaire wijze samenwerken. Samen met haar partners probeert Wetsus een belangrijke bijdrage te leveren aan de oplossing van de wereldwaterproblematiek.

Op dit moment lopen er ongeveer 30 onderzoeken in Leeuwarden, die worden uitgevoerd door promovendi. Ze komen uit verschillende landen binnen en buiten Europa.

Om in de toekomst door te kunnen groeien naar een Europees Top Instituut, wordt bij Wetsus de behoefte aan goed opgeleid personeel steeds groter. De vraag naar jongeren met een bèta-achtergrond groeit maar het aanbod blijft beperkt. Dit is een nationaal probleem.

Om jongeren weer enthousiast te krijgen voor bètatechniek zijn er landelijk diverse programma's gestart. Ook Wetsus participeert hierin en probeert jongeren enthousiast te maken voor bètatechniek, natuurlijk vooral voor water. Hiervoor ontwikkelt Wetsus divers lesmateriaal en draait het instituut mee in een groot aantal landelijke projecten.

Met een team van 2 VO-docenten, die beide één dag in de week in loondienst zijn bij Wetsus, en een fulltime medewerker wordt er gewerkt aan lesmateriaal over water en watertechnologie voor het basis- en middelbaar onderwijs. Een aantal concrete voorbeelden van materiaal dat in ontwikkeling is:

- NLT module voor 5 en 6 VWO over Blue Energy (oplevering zomer 2008)
- Lespakket + excursie over drinkwater voor basisonderwijs en onderbouw VO i.s.m. Vitens (testfase)
- Lespakket voor 3^e klassen VO over water en gezondheid (in ontwikkeling)
- Profielwerkstuk begeleiding/voorlichting
- Excursiemogelijkheden bij Wetsus

Naast de ontwikkeling van lesmateriaal draait Wetsus mee met een aantal landelijke initiatieven:

- Jet Net – Jongeren en Technologie Netwerk Nederland
- Eureka!Cup 2008 en 2009
- Profielkeuze voorlichting
- Docenten/decanen voorlichting
- Speeddating voor jongeren met het bedrijfsleven

Het streven is om deze initiatieven verder uit te breiden en daarmee jongeren weer enthousiast te krijgen voor betatechniek en water.

Scholen en docenten die geïnteresseerd zijn in het lesmateriaal, voorlichting of andere projecten van Wetsus, kunnen contact opnemen met dhr. J. van Dalfsen, telefoon: 058 - 2846129.

Jos.vandalfsen@wetsus.nl
www.wetsus.nl

Lijst aanbevolen vakken werkt!

Alle decanen hebben eind november een lijst van aanbevolen vakken (havo en vwo versie) ontvangen die gemaakt is voor leerlingen die voor de profielkeuze en vakkenkeuze staan.

Op de lijst zijn ook de toelatingsvoorwaarden van alle hbo opleidingen van NHL, Stenden en Van Hall Larenstein opgenomen.

Decanen reageren zeer positief op deze nieuwe faciliteit. Leerlingen en ouders maken er momenteel volop gebruik van. Komend najaar wordt een up-date van de lijst gemaakt.

Regionaal Steunpunt Noord voor NLT/Wiskunde D

In oktober 2007 zijn met de RUG afspraken gemaakt over samenwerking in een regionaal steunpunt NLT/Wiskunde D. Dit initiatief wordt landelijk gestimuleerd vanuit LOP NLT. Er wordt gewerkt aan een landelijk netwerk van regionale steunpunten.

De website www.steunpuntnoord.nl is in voorbereiding met de volgende inhoud:

- sitemap met intropagina en vervolgens NLT, Wiskunde D en Informatica
- document voor vragen van vakdocenten vo voor verzending naar onderstaand emailadres
- emailadres info@steunpuntnoord.nl
- jaarprogramma: modulespecifieke ondersteuning (o.a. scholing)
- overzicht aangesloten scholen die NLT en Wiskunde D aanbieden (en Informatica?)
- links naar andere regionale steunpunten en landelijke sites (LOP NLT, CTWO etc)
- inhoudelijke informatie over modules
- aanvullend materiaal

Het Steunpunt Noord heeft een gezamenlijke docentenbijeenkomsten op 14 mei in Leeuwarden en 16 mei in Groningen georganiseerd (met in totaal zo'n 45 docenten uit vo en ho). Daar is van een groot deel van de ontwikkelde modules NLT het leerling lesmateriaal gepresenteerd. Veel eerste ervaringen met NLT/Wiskunde D modules zijn uitgewisseld.

Jelle Nauta

FOKKE & SUKKE LIEPEN ONDER DE STELLING VAN PYTHAGORAS DOOR

Aansluitingsmeter vo-ho voldoet

Op de Aansluitingsconferentie van 21 februari hebben Mark Geerts van Stenden hogeschool en Jelle Nauta een workshop verzorgd over kwaliteit van aansluitingsactiviteiten.

Verbetering van de aansluiting is bekeken vanuit het perspectief van kwaliteitszorg.

Een kwaliteitsscan wordt in deze workshop uitgevoerd met de Aansluitingsmeter vo-ho (ontwikkeld in 2005 binnen ons netwerk). Deze meter gaat uit van het Toezichtkader in vo en het Accreditatiekader in hbo.

Het Toezichtkader vo hanteert de volgende kwaliteitsaspecten: kwaliteitszorg, leerstofaanbod, zorg en begeleiding, opbrengsten.

Het Accreditatiekader hbo hanteert de onderwerpen: doelstellingen opleidingen, programma, resultaten.

Na korte uitleg over Aansluitingsmeter vo-ho vullen de deelnemers de meter in voor de eigen hogeschool/opleiding. Helaas zijn geen deelnemers uit het vo aanwezig voor de vo-versie van de meter.

De score wordt aangegeven op een 4-puntsschaal: 1 = onvoldoende (weinig activiteiten, ad hoc maatregelen); 2 = voldoende (structurele (beperkte) activiteiten, begin van kwaliteitssysteem); 3 = goed (structurele activiteiten, onderdeel van kwaliteitssysteem); 4 = excellent (structurele activiteiten met aantoonbaar goede resultaten, extern geborgd)

Gemiddeld resultaat deelnemers:

Doelstellingen opleidingen (aansluiting op kennis, vaardigheden en houdingen in het vo): score 1-2

Programma (aansluiting met vo op vorm en inhoud: samenwerking met vo, lob activiteiten, tevredenheidsonderzoek studenten): score 2-3

Resultaten onderwijs (rendement, streefcijfers, exitinformatie): score 3

De meter wordt als een zeer bruikbaar instrument beoordeeld.

Verschillende deelnemers vragen naar aanleiding van de workshop de meter te mogen gebruiken voor de eigen organisatie.

Het ei van Columbus

Op de aansluitingsconferentie van 21 februari heeft Sjouk Stelwagen een workshop verzorgd 'Het ei van Columbus?'. In de workshop schetst zij voor een viertal onderwerpen een breed scala aan activiteiten die leerlingen activeren en motiveren tijdens hun schoolloopbaan. Bij al deze activiteiten staan keuzemogelijkheden en vrijwilligheid centraal. Dwang werkt altijd averechts. Uiteraard worden leerlingen door middel van informatie (ook aan ouders) en gesprekken gestimuleerd.

1. Oriëntatie op studie en beroep
  - a. Profielkeuze proces, incl. Wegwijsdag
  - b. Beroeporiëntatie havo 4 en 5
  - c. Vrijwillige activiteiten leerlingen
2. Beeldvorming vervolgopleiding (activiteiten worden ingebed in onderwijs en zijn dus lestijd!)
  - a. Deelname DIG-IT havo 4
  - b. Deelname proefstuderen of meeloopdagen
  - c. PWS in samenwerking met Van Hall of Zweedse leerlingen
  - d. Terugkoppeling ervaringen oudleerlingen in de vorm van speeddating
3. Persoonlijke ontwikkeling
  - a. Project MVT, schrijven van ontwikkelplan (pop), vrijwillig in 4^e of 5^e klas
  - b. Traject 'Zelf aan het stuur', vorm van leerling intervisie, docenten zijn geschoold
  - c. Portfoliovorming
  - d. Project 5 vwo; 5 weken zonder vast rooster voor vakoverstijgende activiteiten (onderdeel van het curriculum)
4. Kennis
  - a. Rekenen en taal in de onderbouw
  - b. Tussentijdse toetsen en oefenen op basisvaardigheden

Discussie over keuzeproces leerlingen

Een deelnemer heeft op de eigen school onderzocht hoe de studiekeuze tot stand is gekomen. Input docenten blijkt nihil.

Decanen zijn soms wel belangrijk, vooral bij meisjes. Jongens laten zich vooral beïnvloeden door vrienden en internet. Studiekeuzemethoden (bijv. Optie) werken niet! Enkele deelnemers melden positieve ervaringen als leerlingen in groepen over hun studiekeuze op elkaar reflecteren.

Sjouk suggereert om speeddating in de 3^e klas te organiseren, al ruim voor de profielkeuze.

Jelle Nauta

Project Voorbeeldgestuurd lesgeven

Elise Boltjes, docent van de Pabo bij de NHL, is gestart met een experiment van voorbeeldgestuurd lesgeven bij vijf klassen natuurkunde in havo 2 op Piter Jelles Aldlân. Doel is om te onderzoeken of leerlingen met deze wijze van lesgeven positiever oordelen over natuurprofielen. In deze lesvorm worden leerlingen met alledaagse, herkenbare voorbeelden in aanraking gebracht met natuurkundige verschijnselen. Het lesmateriaal van de methode Sensor wordt daarvoor aangepast aangeboden. Mogelijk start in augustus een vervolg op dit project in havo 3 op meer scholen.

Jelle Nauta

Generatie Einstein valt niet uit in het hbo!

Op 21 februari 2008 is er een conferentie gehouden in De Buitensociëteit in Zwolle. De conferentie had als titel "Generatie Einstein valt niet uit in het hbo! Onderzoek naar positieve energie".

Het onderwijs heeft in de volle breedte behoefte aan een positieve grondhouding. Centraal stond de vraag welke factoren kunnen bijdragen aan positieve beïnvloeding van leerlingen en studenten in het kader van hun studieloopbaan. Hoe zorgt het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger beroepsonderwijs gezamenlijk voor een gedegen instroom, doorstroom en uitstroom van studenten in het hoger onderwijs.

De conferentie werd geopend door de dagvoorzitter Cees Terlouw, lector Instroommanagement en aansluiting van de Saxion hogescholen. Cees verzorgde eveneens de eerste lezing met als titel "Hoe praktisch is de praktijktheorie van de aansluiting". Het 'ketendenken' ligt hier als mechanisme onder en Cees gaf aan wat de noodzaak is van een praktijktheorie. De conclusie van Cees Terlouw was dat een praktijktheorie opgevat als een interventietheorie vóór de aansluiting zéér praktisch is, omdat het een kader geeft aan de hand waarvan verbeterbeslissingen kunnen worden genomen. Bij een volgende aansluitingsmonitor kan dan gekeken worden naar het effect. De volledige lezing is eveneens opgenomen in deze krant/editie.

Voorzitter Cees Terlouw

In de tweede lezing ging Jan Kamphorst, onderzoeker bij de Hanzehogeschool te Groningen, in op opmerkelijke resultaten van de aansluitingsmonitor die al sinds zeven jaar wordt afgenomen bij de eerstejaarsstudenten van de deelnemende hogescholen. In het onderzoek wordt ingegaan op vier aspecten: de leeromgeving (methoden in vooropleiding en hbo)'de studeerbaarheid (pedagogisch didactische methoden), de inhoud (kennis en vaardigheden) en de voorlichting over de hbo-studie tijdens de vooropleiding. De algemene conclusies van Jan Kamphorst waren, dat:

- de monitor vooral een standaardinstrument is dat zich richt op het niveau van hogescholen;
- de rapportages voor de opleidingen en de toeleverende scholen nuttig zijn, maar weinig worden gebruikt;
- verdieping van inzicht in de betekenis van de te beïnvloeden aansluitingsfactoren, gewenst is;
- systematische interventies en het meten van de effecten georganiseerd moeten worden.

Jan Reinartz en Cyrille van Bragt

Na de pauze was in de derde lezing het woord aan Jan Reinartz en Cyrille van Bragt, respectievelijk coördinator en onderzoeker bij het Fontys Aansluitingscentrum te Eindhoven. In deze lezing met als titel "Is uitval te voorspellen?" was de eerste conclusie dat uitval wel en niet te voorspellen is. Volgens de inleiders is het beter om vragen te stellen in hoeverre uitval is te voorspellen, hoe risicogroepen tijdig op te sporen zijn en hoe studiesucces bevorderd kan worden. Bij Fontys is een Project Uitvalpreventie gehouden. Decanen van het vo en het mbo zijn gevraagd om het studiesucces te voorspellen (respectievelijk 51% en 50% goed).

Als aanbeveling ter bevordering van studiesucces en ter voorkoming van uitval gaven de inleiders de volgende tips: dat het belangrijk is aandacht te hebben voor persoonlijke kenmerken (centraal) in een doorlopende studieloopbaanbegeleiding binnen , beroepsbeeld (studiekeuze) en begeleidingssfeer (student opleidingsspecifieke randvoorwaarden).

Na deze lezing kwam een forum van studenten aan het woord. Aan de hand van stellingen reageerden zij op de aansluitingsproblematiek. Hun voornaamste conclusies waren:

- het is van belang dat je op je vooropleiding geholpen wordt om goed te kiezen;
- meeloopdagen kunnen helpen je beeld te versterken of de opleiding bij je past;
- het is plezierig dat het binnen de hbo anders toe gaat dan in de opleiding waar je vandaan komt, maar structuur blijft wel belangrijk;
- je als student gezien en gekend voelen is belangrijk, maar is ook persoonsafhankelijk;
- als tips werd genoemd: veel open dagen bezoeken en participeren in meeloopdagen; veel vragen stellen (vooral aan ouderejaars studenten) en neem een doel voor ogen: kijk wat je allemaal kunt worden met de opleiding.

Forum van studenten

Na de lunch werden twee workshoprondes aangeboden. De zes workshops waren divers en gingen op verschillende aspecten in. Zo kon men kiezen uit workshops verdeeld over drie items, namelijk "wat maakt een opleiding succesvol in de aansluiting?", "wat maakt een hbo-instelling succesvol in de aansluiting?" en "wat maakt een vo school succesvol in de aansluiting?".

Na de workshops werd plenair teruggekoppeld wat de conclusies in de workshops waren. Na afloop was er onder het genot van een hapje en drankje nog de mogelijkheid om na te praten over de conferentie. Al met al was het een zeer goede bijeenkomst met een inhoudelijk sterk programma.

Yvonne Boxem, Stenden hogeschool

Propedeuseresultaten: Meisjes doen het beter dan jongens en late aanmelders vallen vaker uit

In de vorige Nieuwsbrief hebt u kunnen lezen, dat de Friese studenten betere propedeuseresultaten behalen dan landelijk. Van de studenten die in 2004 aan hun propedeuse begonnen viel in Friesland 30% in het eerste jaar uit, terwijl dit landelijk 35% was. Van de lichter 2005 was dit respectievelijk 35% en 38%, terwijl van het cohort 2006 in Friesland opnieuw 35% de studie niet voortzette, was dit landelijk maar liefst 45%. We blijven het in Friesland dus beter doen dan elders in den lande, maar zulke hoge uitvalpercentages zijn natuurlijk diep droevig.

We proberen elk jaar een onderzoekje uit te werken in het rapport Propedeuseresultaten om een oorzaak te vinden voor de hoge uitval. In het rapport 2004-2005 hebben we gekeken naar het verschil in studiepunten tussen het best bij een studie aansluitende profiel en de andere profielen. In de vorige Nieuwsbrief hebt u kunnen lezen dat het meest gewenste profiel lang niet altijd de beste resultaten geeft. We veronderstelden dat studenten die niet de juiste vooropleiding hadden een bewustere keus gemaakt hebben en beter gemotiveerd zijn voor een studie en om die reden ook betere resultaten halen.

Bij de propedeuse 2005-2006 hebben we de resultaten van jongens en meisjes vergeleken. Omdat in het algemeen aangenomen wordt dat meisjes beter gemotiveerd zijn en dus ijveriger studeren dan jongens, is onze hypothese dat meisjes betere studieresultaten behalen dan hun mannelijke studiegenoten. We vergelijken de uitval en het gemiddelde aantal EC's in de propedeuse van de cohorten 2001 t/m 2005 in verschillende clusters van opleidingen. Hieronder de resultaten.

Uitvalpercentages in of direct na de propedeuse (2001 t/m 2005)

Stenden clusters	jongens			meisjes			totaal		
	Instr.	Uitval	Uitval perc.	Instr.	Uitval	Uitval Perc.	Instr.	Uitval	Uitval Perc.
Economie & Management	243	86	35 %	436	87	20 %	679	173	25 %
Educatie (= PABO)	62	15	24 %	391	53	14 %	453	68	15 %
Welzijn	17	9	53 %	150	37	25 %	167	46	28 %
Totaal	322	110	34 %	977	177	18 %	1299	287	22 %

NHL Instituut	jongens			meisjes			totaal		
	Instr.	Uitval	Uitval perc.	Instr.	Uitval	Uitval Perc.	Instr.	Uitval	Uitval Perc.
Economie & Management	663	247	37%	336	96	29%	999	343	34%
Educatie & Communicatie	207	96	46%	502	132	26%	709	228	32%
Techniek	588	218	37%	76	21	28%	664	239	36%
Zorg & Welzijn	55	28	51%	383	145	38%	438	173	39%
Totaal	1513	589	39%	1297	394	30%	2810	983	35%

Van Hall Larenstein sector	jongens			meisjes			totaal		
	Instr.	Uitval	Uitval perc.	Instr.	Uitval	Uitval Perc.	Instr.	Uitval	Uitval Perc.
Bedrijfskunde & Agribussines	31	6	19%	6	1	17%	37	7	19%
Biotechnologie	18	2	11%	7	1	14%	25	3	12%
Diermanagement	6	1	17%	48	15	31%	54	16	30%
Dier- en Veehouderij	44	5	11%	16	1	6%	60	6	10%
IBMS	8	2	25%	1	1	100%	9	3	33%
Kust- en Zeemanagement	6	2	33%	2	1	50%	8	3	38%
Milieukunde	20	2	10%	7	2	29%	27	4	15%
Plattelandsvernieuwing	8	0	0%	0	0	0%	8	0	0%
Tuin- en Akkerbouw	4	0	0%	1	0	0%	5	0	0%
Voedingsmiddelen-technologie	10	1	10%	7	1	14%	17	2	12%
Totaal	155	21	14%	95	23	24%	250	44	18%

De verschillen in uitval tussen jongens en meisjes op de CHN en de NHL bevestigen zonder meer de hypothese dat meisjes het beter doen dan jongens. Vooral op de CHN waar de instroom van jongens aanmerkelijk kleiner is dan van meisjes, stroomt binnen het eerste jaar ook nog een veel groter deel van de mannelijke studenten uit. Bij meisjes is de uitstroom op de CHN meer dan 15% lager dan bij jongens. Bij de NHL zijn de verschillen kleiner, maar ook daar stroomt over de hele linie een groter deel van de jongens uit dan van de meisjes.

Bij beide hogescholen valt op, dat in de sector Welzijn de instroom van jongens al erg klein is, maar de uitstroom in dezelfde groep heel hoog. We veronderstellen dat jongens een bewustere keus voor deze richting maken dan meisjes en dus gemotiveerder zouden moeten zijn, maar kennelijk voelen ze zich er toch niet thuis.

Een heel ander beeld geeft de uitval op Van Hall Larenstein: de uitval onder meisjes is procentueel hoger dan bij jongens, terwijl de instroom van meisjes kleiner is. Eerste gedachte is dat dit te maken heeft met de exacte vakken op Van Hall Larenstein, maar dan hadden we dat resultaat ook verwacht bij de NHL instituut Techniek. Ook daar vormen exacte vakken een belangrijk deel van de opleiding, maar is de uitval onder meisjes qua percentage lager dan onder jongens bij een kleinere instroom van meisjes. Het grootste deel van de uitval bij meisjes op Van Hall Larenstein zit bij Diermanagement. Meisjes beginnen vaak aan die opleiding omdat ze "iets met dieren" willen doen, maar als blijkt dat het toekomstperspectief niet rooskleurig is, haken velen af. Dat levert een hoge uitval op, die niet voor jongens geldt, omdat er heel weinig jongens aan Diermanagement beginnen.

De tweede parameter voor ons onderzoek naar het verschil tussen jongens en meisjes is het gemiddeld aantal studiepunten behaald in de propedeuse. Een student hoort 60 EC's (European Credits) in een jaar te halen. We hebben hiervan helaas geen gegevens van Van Hall Larenstein ontvangen.

Gemiddeld aantal EC's in het propedeusejaar (2001 t/m 2005)

Stenden clusters	jongens		meisjes		totaal	
	aantal	EC's	aantal	EC's	aantal	EC's
Economie & Management	243	30,8	436	39,6	679	36,4
Educatie (= PABO)	62	36,7	391	46,0	453	44,7
Welzijn	17	32,4	150	46,3	167	44,9
Totaal	318	32,0	971	43,2	1299	40,4

NHL Instituut	jongens		meisjes		totaal	
	aantal	EC's	aantal	EC's	aantal	EC's
Economie & Management	634	43,2	326	50,2	960	45,6
Educatie & Communicatie	197	40,4	483	48,5	680	46,2
Techniek	548	52,0	65	48,8	613	51,7
Zorg & Welzijn	50	41,0	357	47,3	407	46,5
Totaal	1429	46,1	1231	48,6	2660	47,3

Gemiddeld halen meisjes in de propedeuse meer studiepunten dan jongens, behalve bij het instituut Techniek van de NHL. Hoewel de uitval onder meisjes bij dat instituut kleiner was dan onder jongens, zijn hun studieresultaten toch wat minder. Wellicht zit dat toch vast op de exacte vakken. Verder bevestigen deze gegevens de hypothese dat meisjes het beter doen dan jongens.

In het rapport van de propedeuseresultaten 2006-2007 wilden we graag onderzoeken of er verschil is tussen vroege en late aanmelders. We veronderstellen dat leerlingen die weten wat ze willen, zich eerder aanmelden dan degenen die nog lang aan het zoeken of twijfelen zijn. En we veronderstellen dat bij "precies weten wat je wilt" ook een betere motivatie hoort.

We hebben alleen gegevens van Van Hall Larenstein over het propedeusejaar 2006-2007. En wat blijkt:

Van Hall Larenstein 2006-2007	Aantal inschrijvingen	Aantal studiestakers in het eerste jaar	Percentage studiestakers 1 ^e jaar
Inschrijving vóór 1 maart	78	12	15%
Inschrijving tussen 1 maart en 1 juli	240	47	20%
Inschrijving tussen 1 juli en 1 september	290	74	26%
Totaal	608	133	22%

Onze hypothese wordt bevestigd: hoe later de inschrijvingen, hoe meer uitval. Hierbij moeten we ons wel realiseren dat het om kleine aantallen gaat, maar de trend lijkt duidelijk. Opvallend is dat bijna de helft van de studenten zich pas in de zomer aanmeldt voor een HBO-opleiding. Misschien moeten we ons afvragen of dit wel zo'n goede ontwikkeling is.

Greetje Feitsma

Prikbord

Interview Jelle Nauta over aansluitingsnetwerk in Sprintkrant.
Zie voor het artikel:
http://www.platformbetatechniek.nl/content/files/grp1/Sprintkrant_DEF.pdf

Kijk ook eens op onze website: www.vo-ho.nl

Het aansluitingsnetwerk heeft inmiddels een eigen mailadres: info@vo-ho.nl

In ontwikkeling: website steunpunt Noord voor NLT/Wiskunde D:
www.steunpuntnoord.nl

Stellingen van Prof. dr. Gerard J. Westhoff (hoogleraar didactiek van de moderne talen, Universiteit van Utrecht) bij voordracht 'Leren overdragen' op Wetenschapsfestival 'Uit de hoge hoed' op 6 juni in Ede (ter gelegenheid van het afscheid van het Tweede Fase Adviespunt):

Stelling 1 Kennis is geen ziekte. Een ziekte kun je overdragen.
Kennis moet geconstrueerd worden (moet groeien).

Stelling 2 Wie onderwijst die leert het meest.

Colofon

De Nieuwsbrief is een uitgave van het Aansluitingsnetwerk VO-HO Fryslân.

Aan het Aansluitingsnetwerk zijn verbonden de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Stenden Hogeschool, Hogeschool Van Hall Larenstein, Universiteit Twente en de RUG (afdeling Rechten) en 16 Friese VO-scholen:

Annamaria van Schurman (Franeker), Bogerman (Sneek), Comenius (Leeuwarden), Dockingacollege (Dokkum), Lauwers College (Buitenpost), Linde College (Wolvega), Luidger (Drachten), Marne College (Bolsward), Piter Jelles Aldân (Leeuwarden), Piter Jelles Montessori (Leeuwarden), Piter Jelles Gymnasium (Leeuwarden), Sevenwolden (Heerenveen), Simon Vestdijk (Harlingen), Magister Alvinus (Sneek), Singelland/Drachtster Lyceum (Drachten) en Christelijk Gymnasium Beyers Naudé (Leeuwarden).

Het aansluitingsnetwerk wordt aangestuurd door een stuurgroep, bestaande uit acht onderwijsmanagers en twee coördinatoren: Greetje Feitsma voor het VO en Jelle Nauta voor het HO.

De Nieuwsbrief verschijnt tweemaal per jaar en wordt in een oplage van 1500 exemplaren verspreid onder het personeel van de aangesloten instellingen, contacten in den lande en verder aan alle andere belangstellenden.